

Can mı önce, mal mı? Kur'ân'daki tertibin hikmeti

Kur'ân'da Can ve Malın Zikrediliş Sırasındaki Hikmet

Bazıları şöyle bir sorabilir: Kur'ân-ı Kerîm'de bazen **can mallardan önce**, bazen de **mallar canlardan önce** zikredilmektedir. Meselâ Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

“Şüphesiz Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın almıştır.”

(Tevbe 9:111)

Bu ayette **canlar mallardan önce** zikredilmiştir.

Fakat başka bir ayette şöyle buyrulur:

يُجَاهِدُونَ بَأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

“Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla mücadele ederler.”

(Nisâ 4:95)

Burada ise **mallar canlardan önce** zikredilmiştir.

Peki bunun hikmeti nedir?

Cevap şudur: **Can, maldan daha kıymetlidir.** Bu sebeple Allah Teâlâ, **satın alan makamında** konuştuğu yerde canı önce zikreder. Çünkü satın alan kimse için en kıymetli olan şey önce zikredilir. Böylece Allah'ın mü'minlerden satın aldığı şeyler içinde en değerli olanın can olduğu nazara verilir.

Fakat mesele **kulun fedakârlığı açısından** anlatıldığında sıralama değişir. Çünkü insan için malını vermek kolay, canını vermek ise çok daha ağırdır. İnsan çoğu zaman önce malını harcar; canını feda etmek ise fedakârlığın en son ve en zor merhalesidir. Bu sebeple kulun tarafı anlatılırken **önce mal**, sonra **can** zikredilir.

Böylece Kur'ân'ın bu iki farklı tertibi şu hakikati gösterir:

Allah katında en kıymetli olan **can**, insan için ise fedakârlığın en son noktası **canını vermektir**.

Bir sultan düşünelim. Askerlerine şöyle desin: “Ben sizden bazı şeyler satın alacağım ve karşılığında size büyük bir mükâfat vereceğim.”

Sultan, satın alacağı şeyleri sayarken şöyle der: “Ben sizden **canlarınızı ve mallarınızı** istiyorum.” Çünkü sultan için en kıymetli olan, askerinin **canıyla sadakat göstermesidir**.

Fakat asker kendi fedakârlığını anlatırken şöyle der: “Biz sultanımız için **mallarımızı ve canlarımızı** verdik.”

Çünkü asker için en ağır fedakârlık **canını vermektir**. Önce malını verir, fakat canını vermek en son noktadır.

İşte Kur’ân’daki tertip değişikliği, bu ince hakikate işaret eder. Bir yerde **Allah’ın nazarındaki kıymet**, başka bir yerde ise **kulun fedakârlık derecesi** nazara verilmektedir. Böylece kelâmın tertibiyle bile derin bir hikmet gösterilmiş olur.

Nefsin Bu Hakikatten Alacağı Ders

Kur’ân’da bazen **canın maldan önce**, bazen de **malın candan önce** zikredilmesi nefse önemli bir ders verir.

Nefis malı da canı da kendine ait zanneder. Halbuki hakikat şudur: **Ne mal bizimdir ne de can**. İkisi de Allah’ın bize verdiği birer emanettir.

Malın önce zikredildiği ayetler, nefse şöyle ihtar eder: “Eğer iman ediyorsan, Allah yolunda malını vermekten çekinme.”

Canın önce zikredildiği ayetler ise daha büyük bir hakikati hatırlatır: “En kıymetli varlığın olan can bile sana ait değildir; onu da Allah vermiştir.”

Alan en kıymetlisini ister, veren ise daha az kıymetlisini vermeye meyleder. Allah Teâlâ satın alan makamında olduğu için **en kıymetli olan canı önce zikreder**. İnsan ise veren makamında bulunduğundan, fedakârlığın zorluğunu göstermek için **önce malını, sonra canını** zikreder.

Böylece kul anlar ki: **Mal da can da aslında Allah’ındır; insan sadece emaneti sahibine iade etmektedir**.